

(Be)sturen op brede welvaart

Marleen van der Haar
Lex Meijdam

VBG, 16 november 2022

HET **pon|telos**

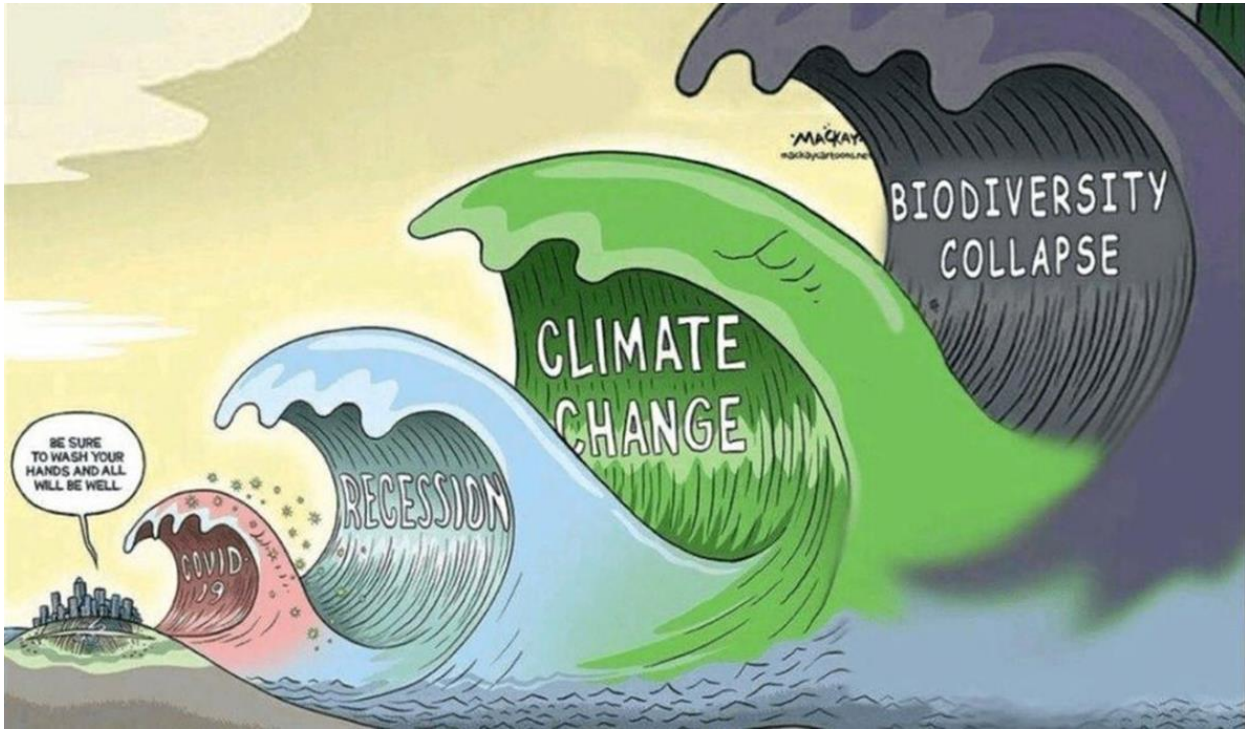
Official Partner
Tilburg University

Wat gaan we doen?

1. Belang brede welvaart in de regio
2. Brede welvaart @ Tilburg University
3. Energietransitie / - armoede
4. Waar staat je gemeente?

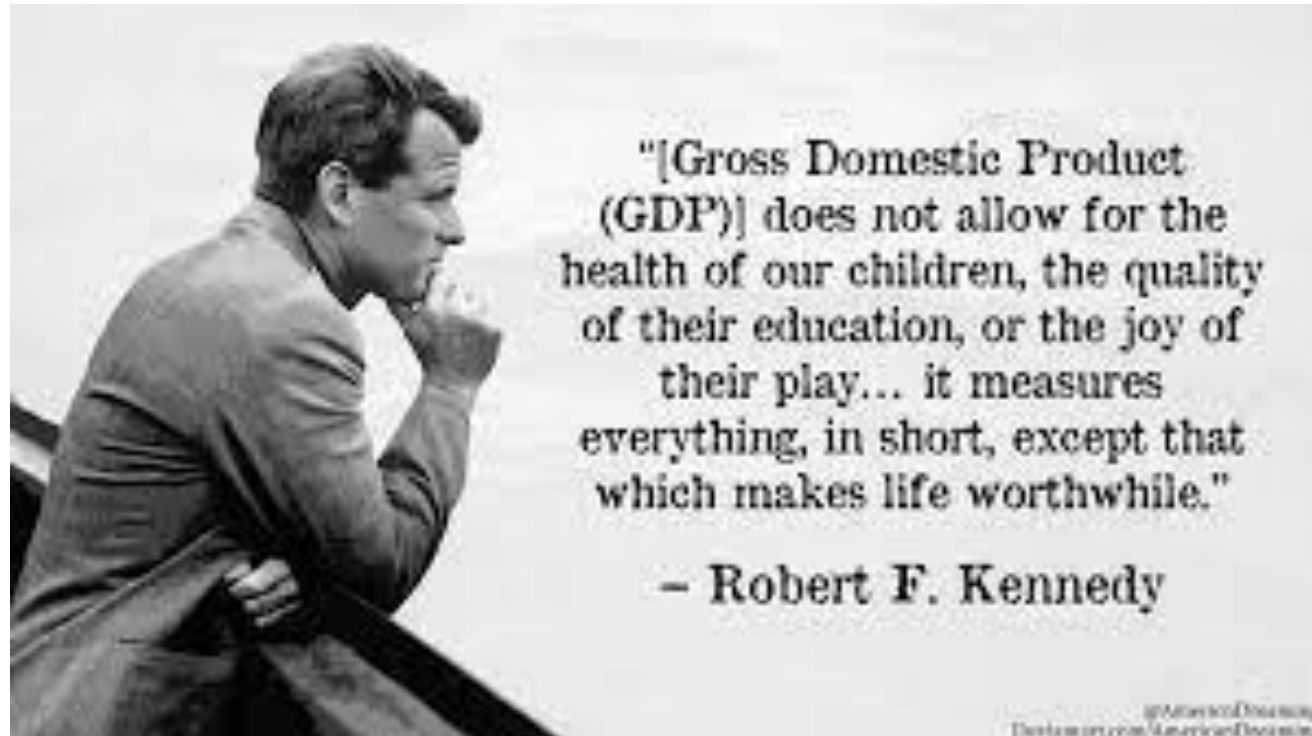

Cascade van crises

Vraagt om brede integrale, aanpak

economische welvaartsmaatsaf volstaat niet

MIS- MEASURING OUR LIVES

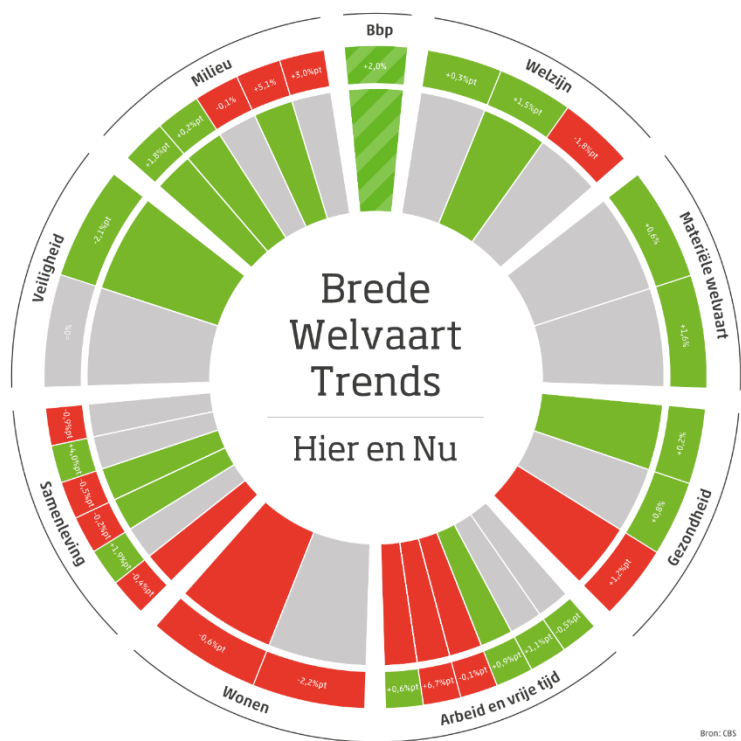

Why the GDP Doesn't Add Up

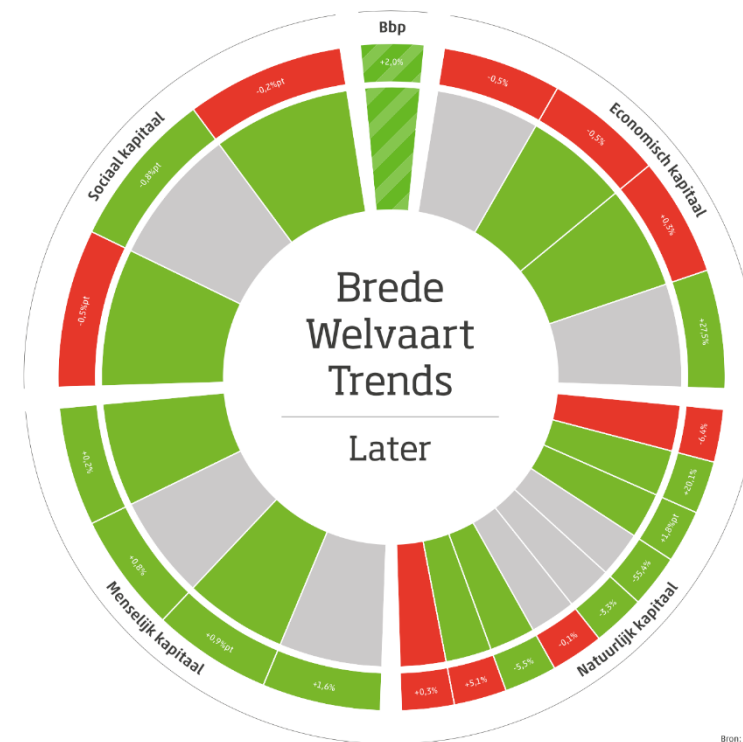
Joseph E. Stiglitz,
Amartya Sen,
and Jean-Paul Fitoussi

THE REPORT BY THE COMMISSION ON THE MEASUREMENT
OF ECONOMIC PERFORMANCE AND SOCIAL PROGRESS

Brede welvaart als kompas!

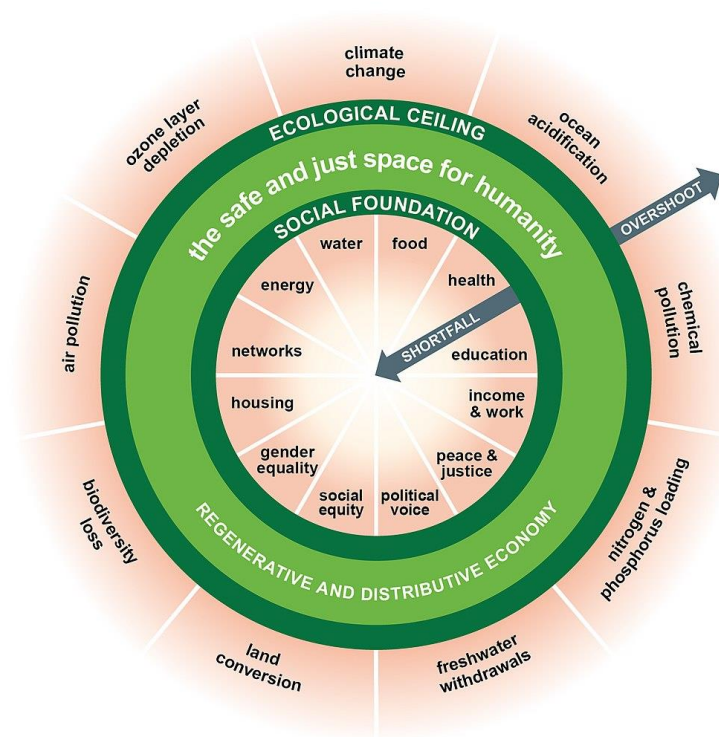
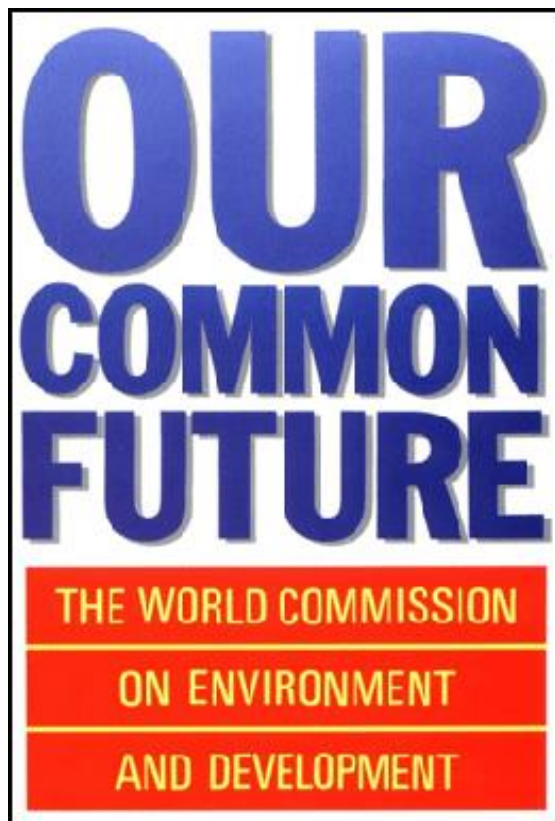
Bron: CBS

Bron: CBS

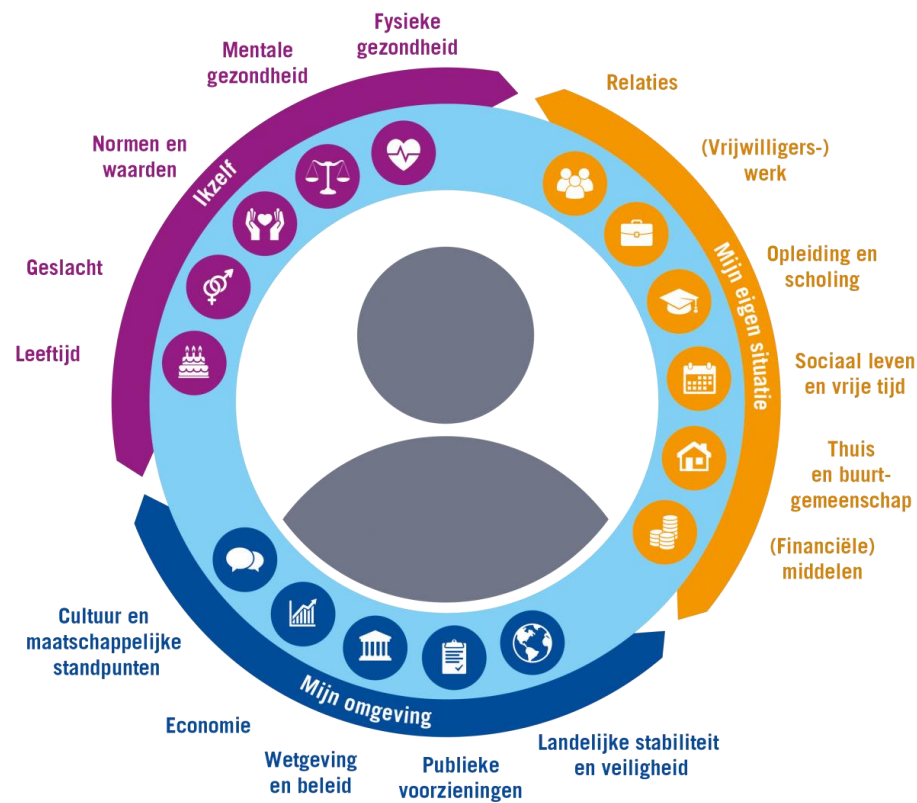
Bron: CBS (2020)

Nieuwe taal voor een al wat ouder verhaal

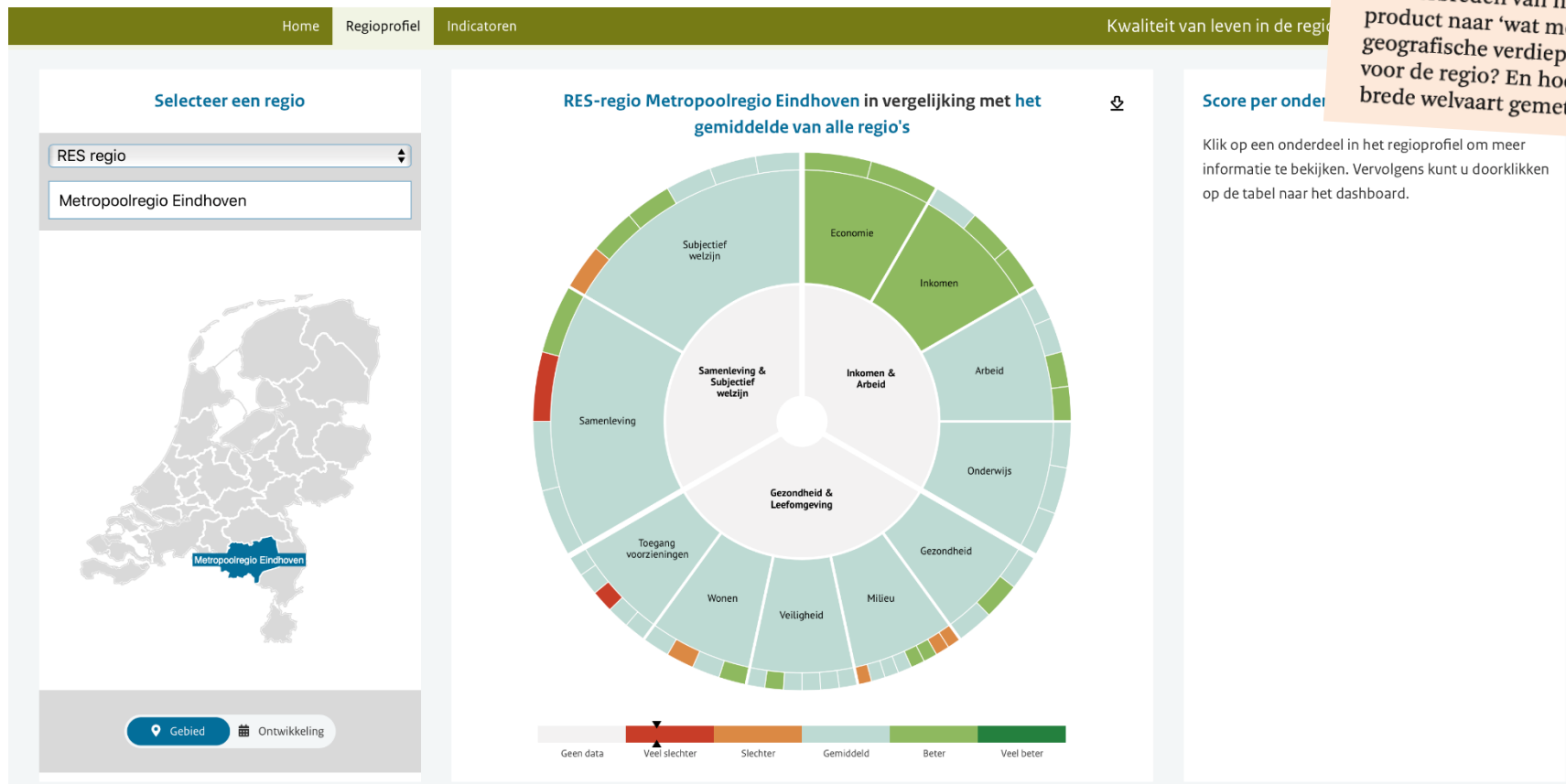
Bron: Brundtland (1987), SDG's (2015), Raworth (2017)

Kwaliteit van leven én van de leefomgeving

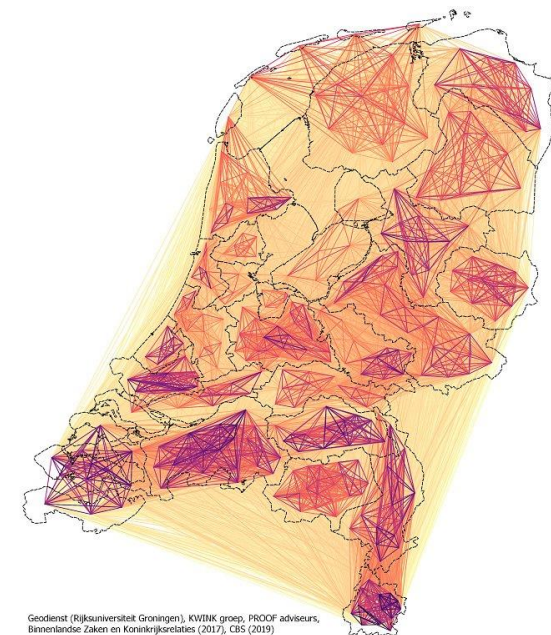
Bron: RIVM (2019)

De (stedelijke) regio als maat!

Brede welvaart in de regio verdient meer aandacht

Het verbreden van het welvaartsbegrip van het bruto binnenlands product naar 'wat mensen van waarde vinden' vergt ook een geografische verdieping. Waarom is brede welvaart tevens belangrijk voor de regio? En hoe moet het effect van het regionale beleid op de brede welvaart gemeten worden?

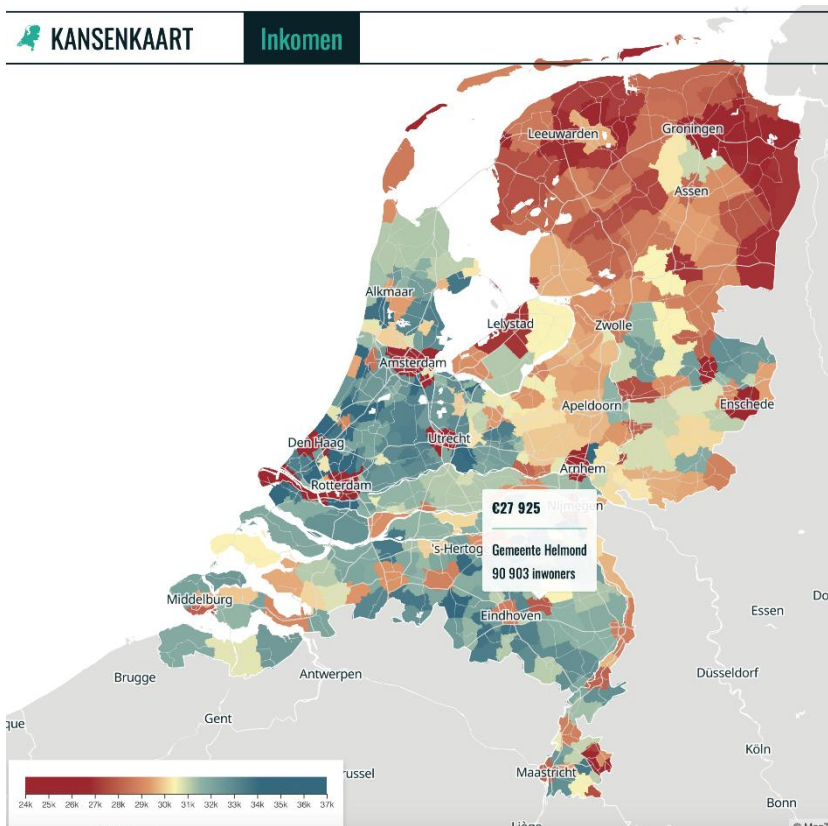

Geodienst (Rijksuniversiteit Groningen), KWITNK groep, PROOF adviseurs, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2017), CBS (2019)

Bron: PBL, Het PON & Telos (2019) en RUG (2020)

Regionale (f)actoren van belang

Welvaartsontwikkeling steeds regionaler bepaald

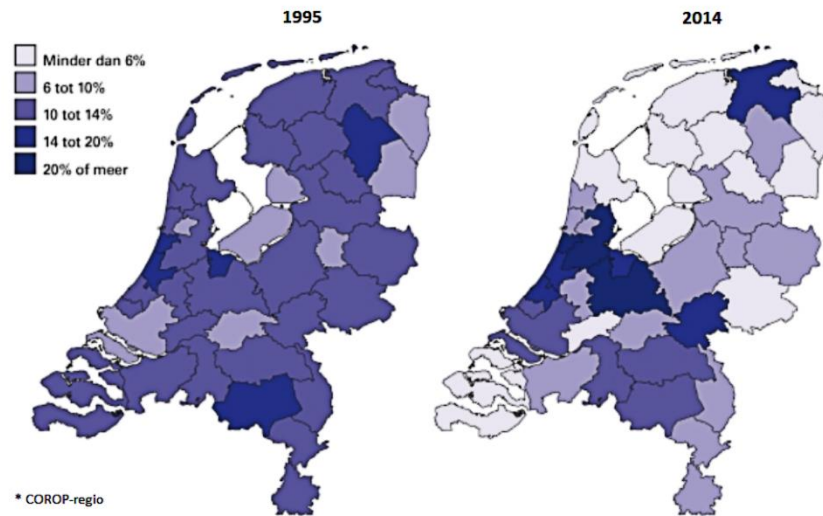
Gastcolumn

De regio waar je opgroeit bepaalt je latere inkomen, ook in Nederland

02 december 2020 10:16

Aangepast: 02 december 2020 10:58

Het aandeel personen van geboortecohort 1979 dat uiteindelijk een universitair diploma behaalde, naar woonregio* op leeftijd 16 (in 1995) en leeftijd 35 (in 2014)

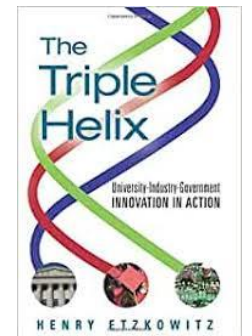
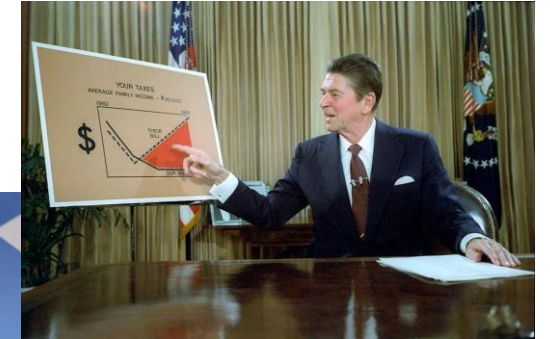

Bron: EUR (2020)

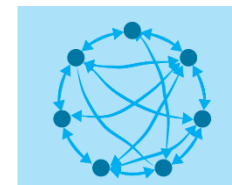
Verbreiding van de regionale opdracht en opgave

Van Reaganomics naar regionomics

- Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen in 'de' regio
- Naast economie en verstedelijkingsvraagstukken ook duurzaamheid
- Zoektocht naar samenhang tussen sectorale ambities en organiserend vermogen
- Vanuit breed welvaartsperspectief inzicht in knelpunten en regionale eigen(wijs)heid

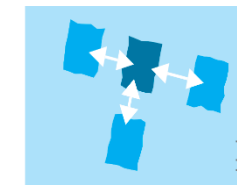

Samenhang tussen sectoren

Afstemmen van functies en realiseren van gebiedskwaliteiten

Samenhang tussen gebieden

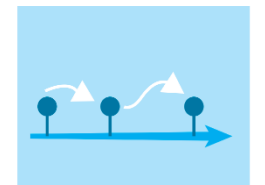
Samenwerking en sturen op stromen

Samenhang tussen schaalniveaus

Schakelen tussen schaalniveaus en selectiviteit in knooppunten

Samenhang in tijd

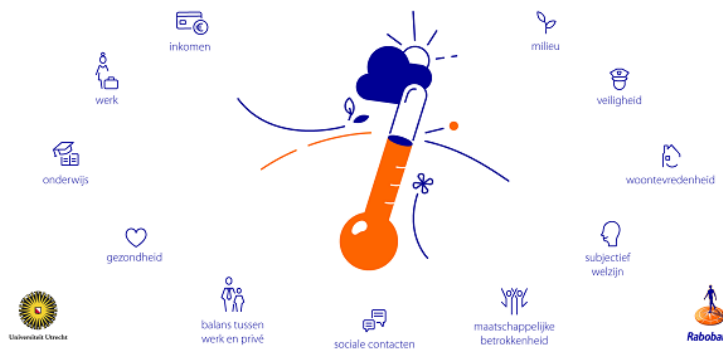
Inspelen op processen en cycli met hun (on)zekerheden

Brede welvaart: 3D bril

Meerdimensionale blik op de ontwikkeling van stad en regio

De elf dimensies van brede welvaart

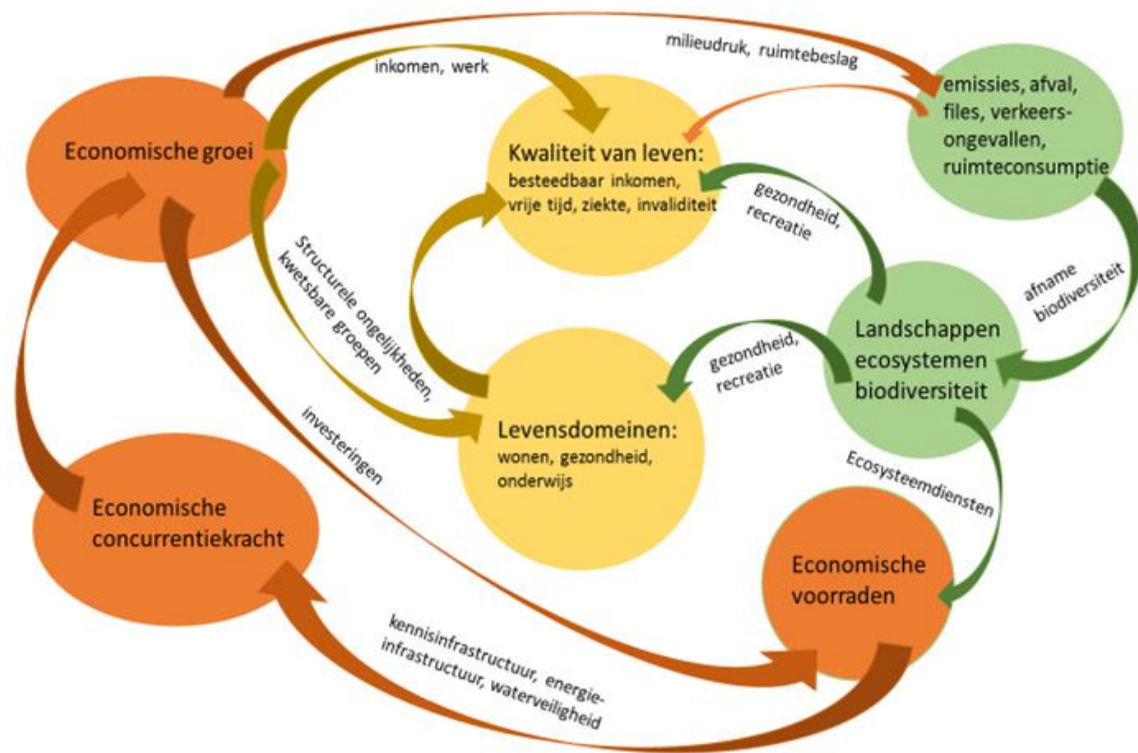
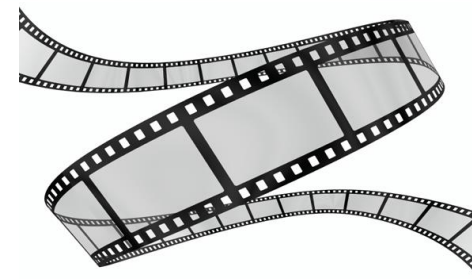
Dimensie	Thema
Inkomen & arbeid	Economie
	Inkomen
	Arbeid
Gezondheid & leefomgeving	Onderwijs
	Gezondheid
	Milieu
	Veiligheid
	Wonen
Samenleving & subject welzijn	Toegang tot voorzieningen
	Samenleving
	Subjectief welzijn

Bron: OECD, CBS, PBL, Rabo & UU

Geen statica maar dynamica!

Van foto naar film: op zoek naar trade-offs en synergieën

Bron: Leroy (2018)

(Be)sturen op brede welvaart

Rukken aan het stuur of schuiven op een mengpaneel?

- Bepaal na te streven (minimum)niveau waarop de BW dimensies moeten scoren
- Bestendig waar je goed in bent en waarop stad/regio goed scoort (gewaardeerd wordt)
- Richt specifiek beleid op zaken waar je relatief geen hoge scores hebt
- En richt beleid op zaken waarin je een achterstand hebt (t.o.v. relevante 'peers')

Tabel 4.1 Kenmerken van de onderscheiden gemeente typen

KENMERK	TYOLOGIE	DEFINITIE	AANTAL
Bevolkingsontwikkeling	Groei gemeente	Groei aantal inwoners in 2007-2017 >5%	91
	Krimp gemeente	Krimp aantal inwoners >2% in 2007-2017	54
Woningvoorraad	New Town	>40% woningen is gebouwd na 1985	65
	Historische gemeente	Woningvoorraad voor 1905 >8% + 1 of meerdere monumentale stadsgezichten	47
Werkgelegenheid	Woongemeente	Werkgelegenheidsfunctie <60	63
	Werk gemeente	Werkgelegenheidsfunctie >100 + aantal banen >14.000	58
Bodemgebruik	Groene gemeente	Aandeel bos en natuurlijk terrein >30%	40
	Agrarische gemeente	Aandeel agrarische grond >75%	77
Overige	Centrumgemeente	Gemeente bevat meer dan 15% van de inwoners van een Corop gebied + een score van >50 op voorzieningenniveau	59
	Voormalige Industrie gemeente	Meer dan 53% van de beroepsbevolking werkte volgens de volkstelling van 1960 in de industrie	83
	Toeristische gemeente	Meer dan 10% van de bedrijfsvestigingen is gericht op toerisme of meer dan 14% van de beroepsbevolking werkt in het toerisme	77

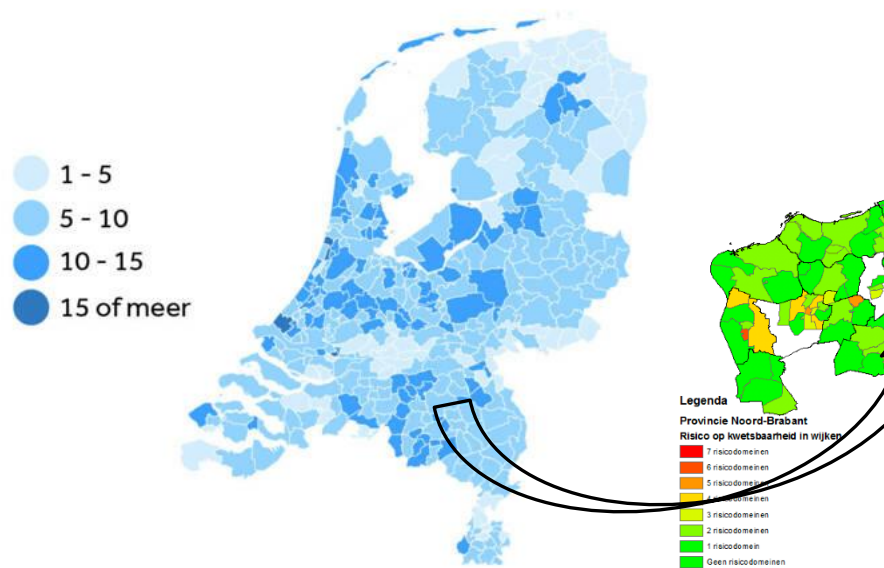
Bron: Het PON & Telos (2017) en Rabobank (2020)

Noodzaak gebiedsgericht perspectief

Als het 'overall' goed gaat, maar lang niet overal....

Gemeenten met de meeste brede welvaart

aan de hand van indicatoren

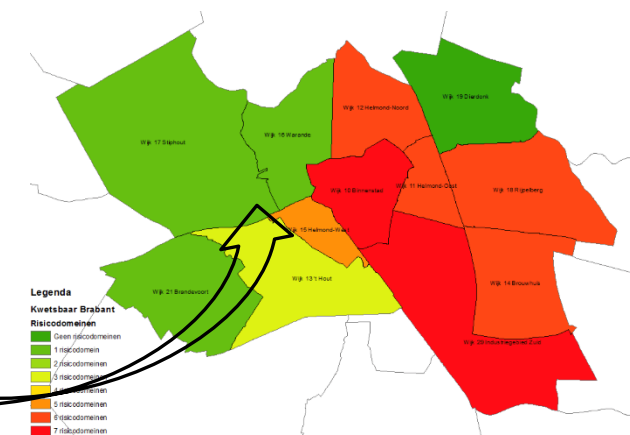

Bron: CBS, regionale Monitor Brede Welvaart 2020

ACHTERGROND GEZONDHEIDSVERSCHILLEN ARM EN RIJK

Arme mensen gaan zes jaar eerder dood - waarom doen we daar niets aan?

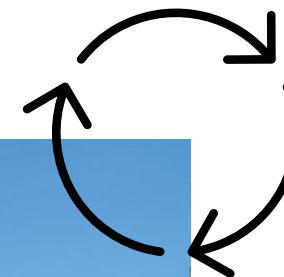
De gezondheidsverschillen tussen bewoners van 'goede' en 'slechte' wijken zijn gigantisch. Lageropgeleiden leven maar liefst 15 jaar minder in goede gezondheid dan hogeropgeleiden. De ongelijkheid groeit, en de

Bron: CBS (2020) en Het PON & Telos (2017)

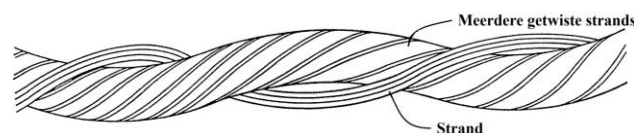
Van indicatoren naar generatoren

Wat zijn de 'drivers' die de brede welvaart kunnen vergroten?

Transities als hefboom

Duurzaamheid, gezondheid en sociale vitaliteit grijpen in elkaar

Figuur 3: Drie sectorale sporen

Verduurzaming	Fysieke wijkverbetering	Sociale wijkverbetering
<ul style="list-style-type: none"> Aardgasvrije wijk Energie neutrale wijk Energiebesparing gebouwde omgeving Klimaatadaptatie Opwekken duurzame energie 	<ul style="list-style-type: none"> Renovatie woningen Sloop en nieuwbouw Aanpak openbare ruimte Verdichting Gemengde woonmilieus Verbetering voorzieningen 	<ul style="list-style-type: none"> Armoede en schulden Werkloosheid Lage participatiegraad Eenzaamheid Gezondheidsachterstand Gebrek aan sociale cohesie Onveiligheid Overlast
<ul style="list-style-type: none"> Gemeente (RO/Milieu) Netbeheerders Energie/warmteleverancier Woningcorporaties Energiecoöperaties Particuliere eigenaren 	<ul style="list-style-type: none"> Woningcorporaties Gemeente (RO/Wonen) Marktpartijen (ontwikkelaars, beleggers) Bewonersorganisaties Vereniging van Eigenaren Particuliere eigenaren 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente (Sociaal domein) Zorg, welzijn, hulpverlening Politie Woningcorporaties Scholen (Sociaal) ondernemers Bewoners(organisaties)

Bron: TNO (2020) en Platform31 (2019)

Dus...

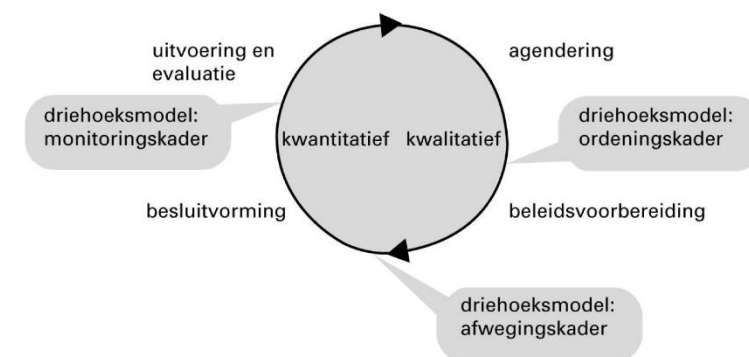
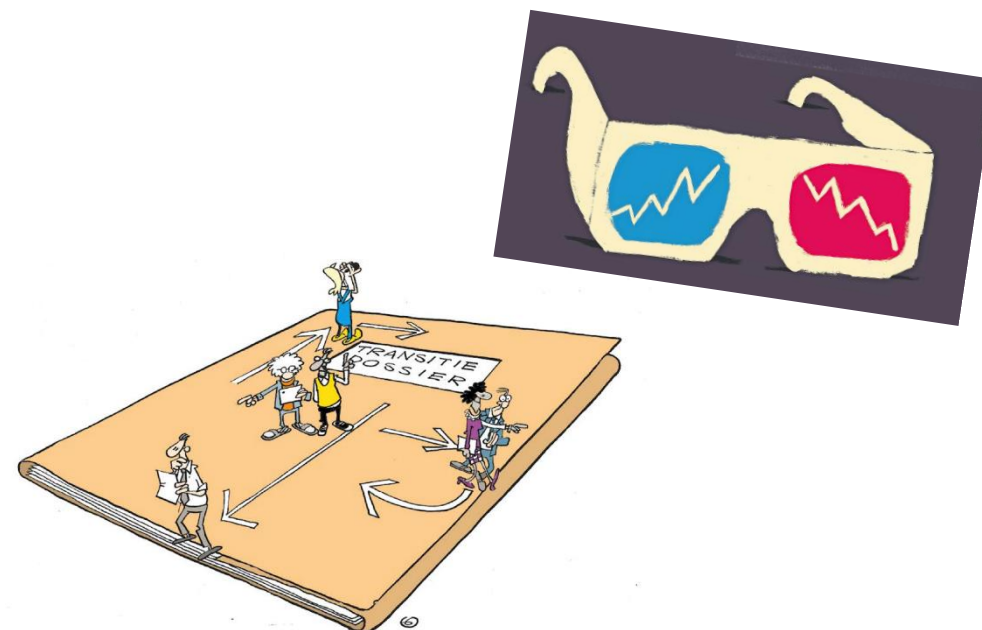
Brede welvaart: bril én kompas voor (lokale) keuzes

Niet alleen meetinstrument, ook afwegingskader!

Gebiedsgericht: per gebied andere opgaven en actoren

Organiseer samenhang en synergie tussen beleidsdomeinen

Benut grote transitie als hefboom

Breed welvaartsperspectief: denk regionaal, doe lokaal!

Academische werkplaats Brede Welvaart

- Meerjarige samenwerking met partners
 - In co-creatie bijdragen aan realiseren maatschappelijke transitie
 - Universiteitsbreed, transdisciplinair
 - Versterking massa, focus, zichtbaarheid onderzoek & verrijking onderwijs

HET **pon** | **telos**

Provincie Noord-Brabant

Gemeente **Waalwijk**

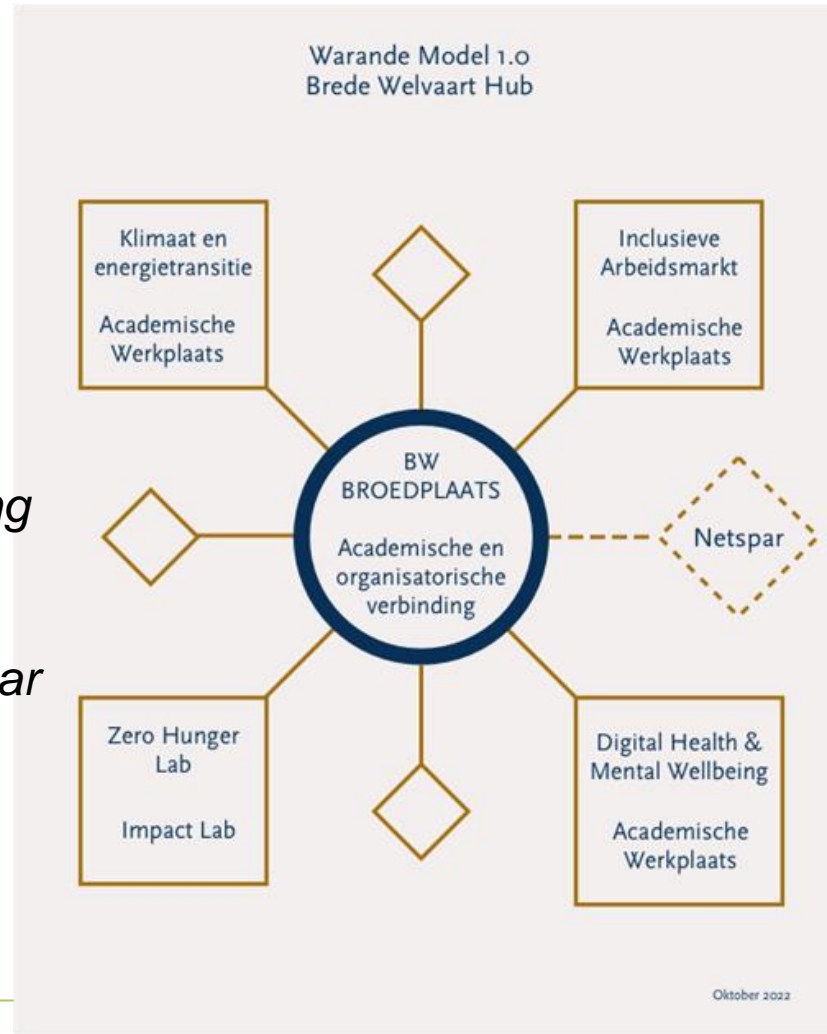
VBG, 16 november 2022

Kern van groter programma

Academische werkplaatsen:

- *Klimaat & energietransitie*
- *Inclusieve arbeidsmarkt*
- *Digital health & mental wellbeing*

Investering: 12 miljoen euro / 5 jaar

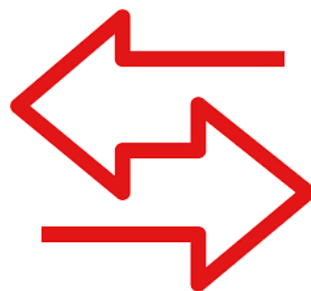
Onderzoeksthema's:

- *Impactmonitoring*
- *Netwerk governance (regio)*
- *Ondernemen voor brede welvaart*
- *Duurzame logistiek*
- *Armoede & inclusie*

Kansen voor gemeenten (en andere organisaties)

Word partner:

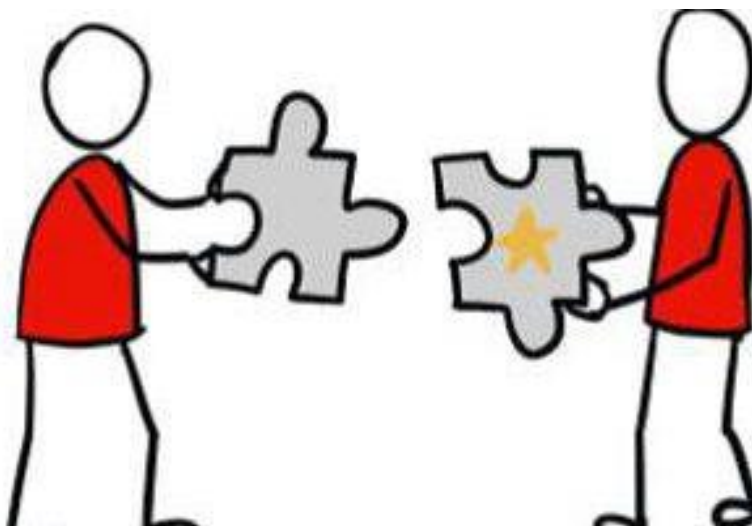
- mede bepalen onderzoeksagenda
- participeer in:
 - kennisontwikkeling
science practitioner
 - experimenten
 - kennisdeling
masterclasses
 - implementatie

In ruil voor:

- structurele bijdrage
- financieel
- en / of *in kind*

onderzoekscapaciteit
onderzoeksdata

VBG als partner

Schakel tussen academische werkplaats en gemeenten

- *informatievoorziening*

- *kennisdeling*

Interesse om partner te worden bij de Werkplaats Brede Welvaart?

Neem contact op via:

Lex Meijdam, Academisch trekker, a.c.meijdam@tilburguniversity.edu

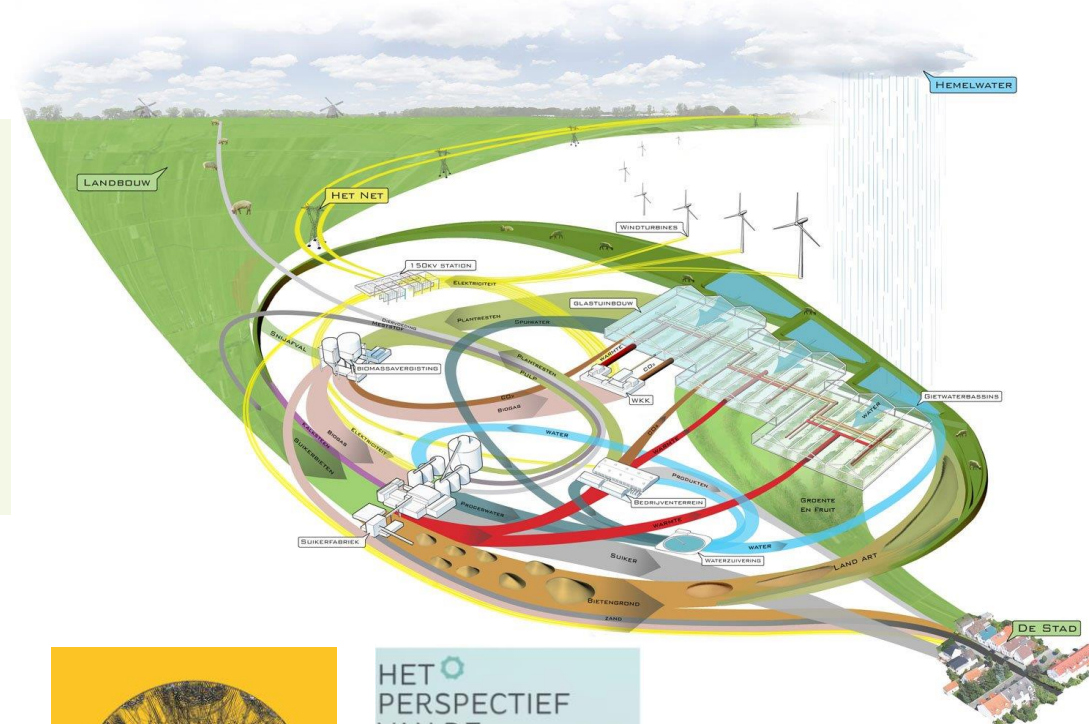
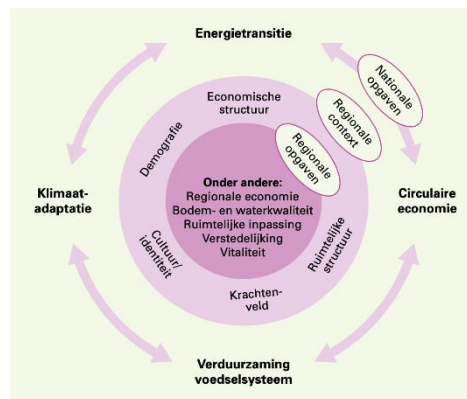
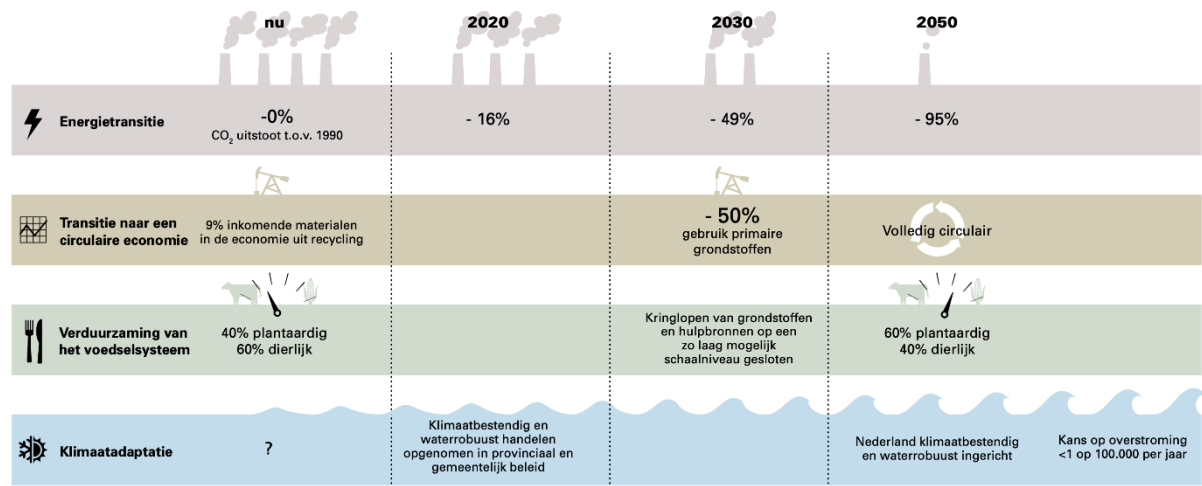
Joks Janssen, Academisch trekker, j.janssen@hetpon-telos.nl

Marleen van der Haar, projectleider, m.vdrhaar@tilburguniversity.edu

Duurzaamheidstransities als kans!?

Transities kunnen (bestaande) sociale tegenstellingen verdiepen maar ook tegengaan!

Doelen nationaal beleid

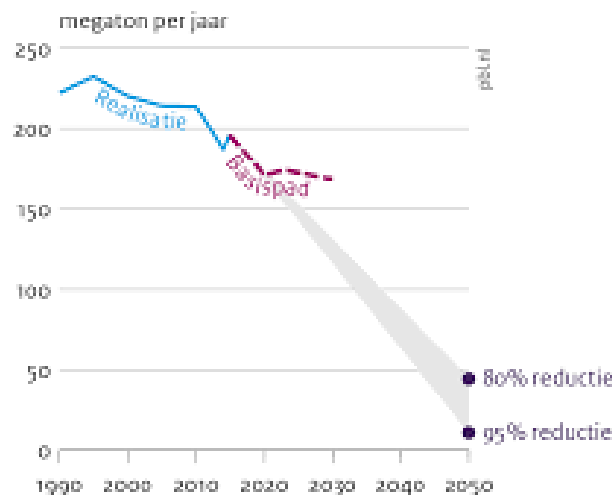
Bron: Rli (2018)

Neem nu de energietransitie...

2030: 49% reductie CO2

2050: 95% reductie CO2

Broeikasgasemissie in Nederland

Bron: NEV 2016

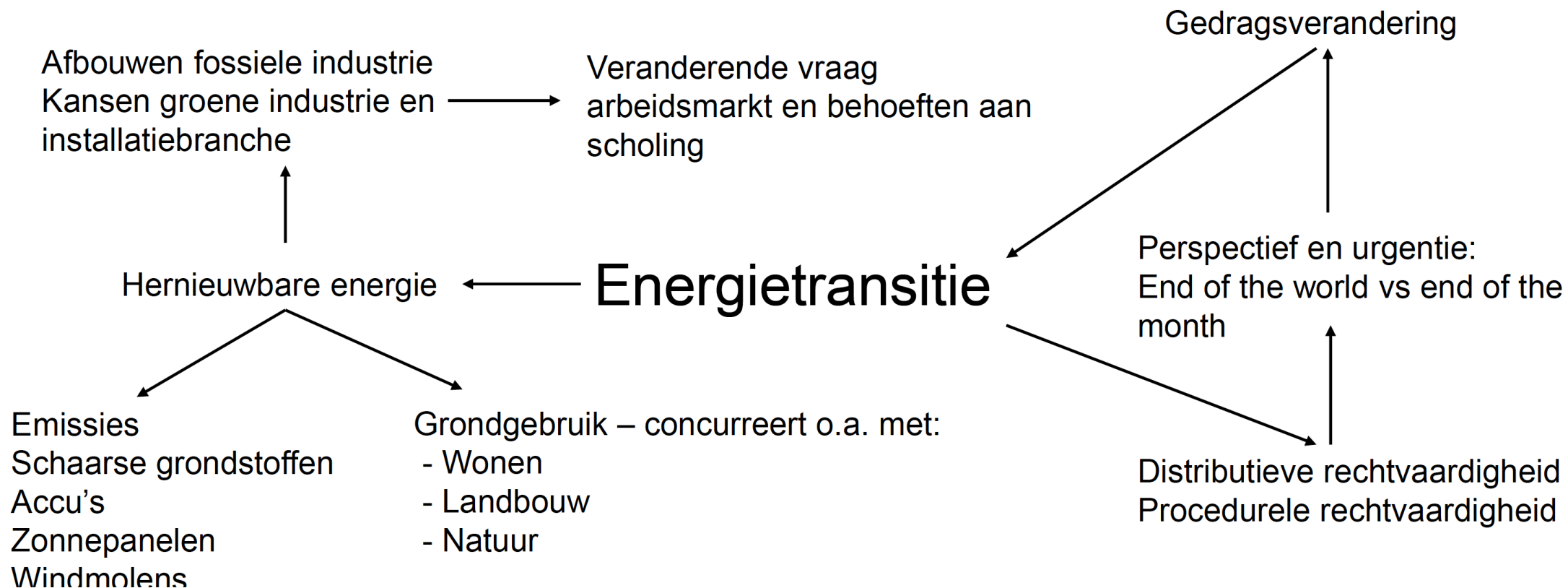
Akkoord in 4 kernpunten voor gebouwde omgeving

- Gemeenten maken aanpak per wijk** (Icon: map and document)
- Warmtebedrijven en corporaties zorgen voor start** (Icon: upward arrows)
- Betaalbaar door lening op huis, subsidies en fiscale maatregelen** (Icon: Euro symbols)
- Markt levert kostenreductie met opschaling en innovatie** (Icon: downward arrows)

Bron: PBL (2018)

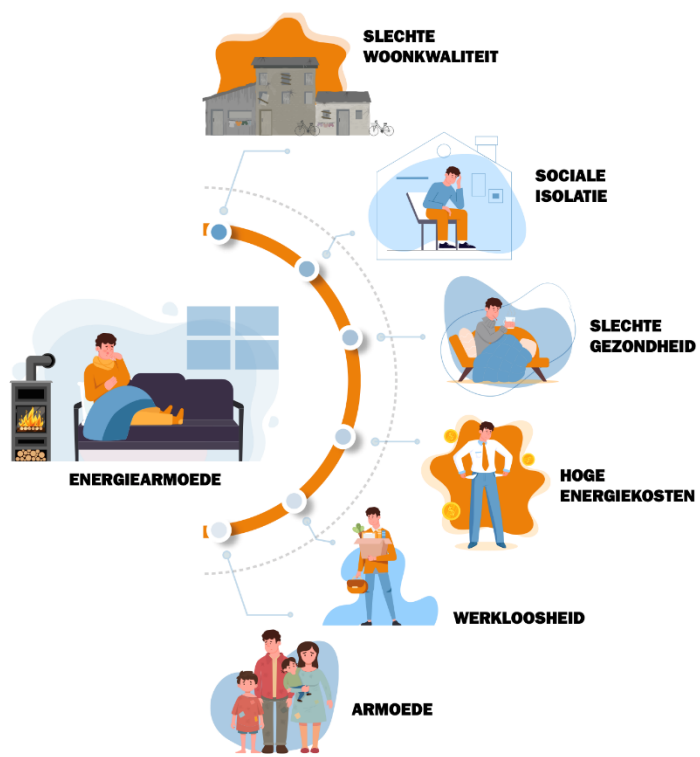
Samenhang brede welvaartsdimensies

Bron: PBL, SCP, CPB (2021)

Sociaal-maatschappelijke opgave

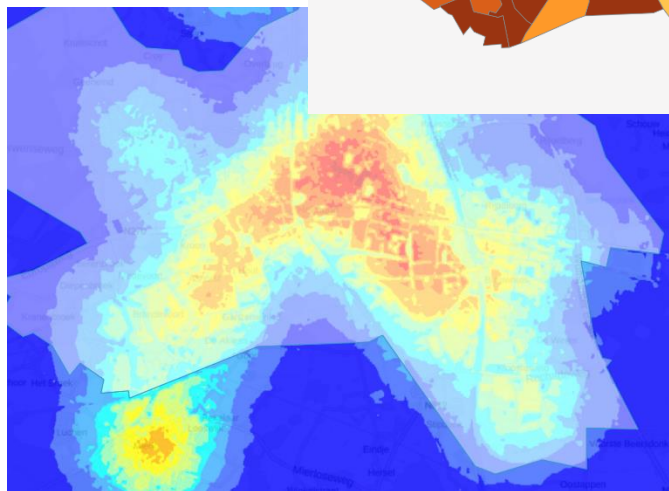
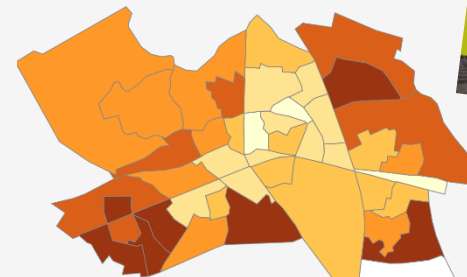
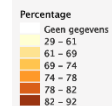
Energie voor gezondere en duurzamere wijken

ENERGIEARMOEDE IS VAAK ONDERDEEL VAN EEN VICIEUZE CIRKEL VAN PROBLEMEN.

Ervaren gezondheid 2016

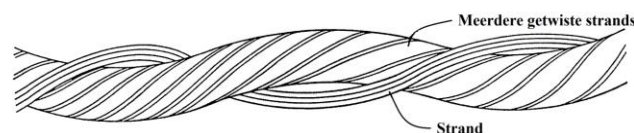
Per buurt in Helmond

Bron: Platform31 (2020) en TNO (2020)

Transitie als hefboom

Duurzaamheid, gezondheid en sociale vitaliteit grijpen in elkaar

Figuur 3: Drie sectorale sporen

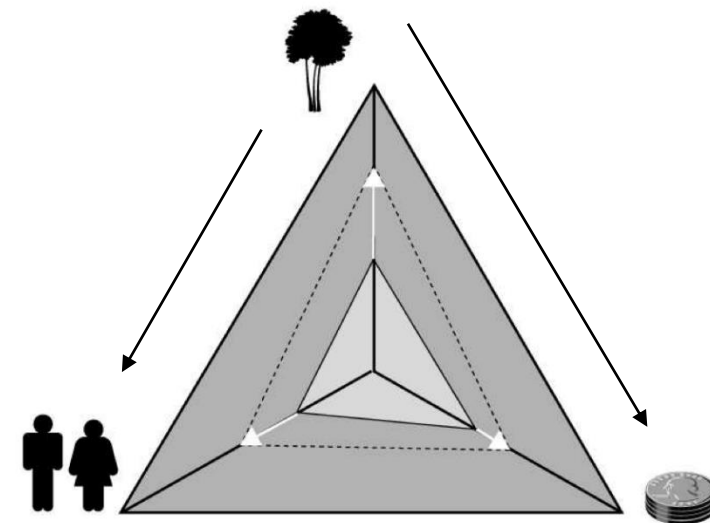
Verduurzaming	Fysieke wijkverbetering	Sociale wijkverbetering
<ul style="list-style-type: none"> Aardgasvrije wijk Energie neutrale wijk Energiebesparing gebouwde omgeving Klimaatadaptatie Opwekken duurzame energie 	<ul style="list-style-type: none"> Renovatie woningen Sloop en nieuwbouw Aanpak openbare ruimte Verdichting Gemengde woonmilieus Verbetering voorzieningen 	<ul style="list-style-type: none"> Armoede en schulden Werkloosheid Lage participatiegraad Eenzaamheid Gezondheidsachterstand Gebrek aan sociale cohesie Onveiligheid Overlast
<ul style="list-style-type: none"> Gemeente (RO/Milieu) Netbeheerders Energie/warmteleverancier Woningcorporaties Energiecoöperaties Particuliere eigenaren 	<ul style="list-style-type: none"> Woningcorporaties Gemeente (RO/Wonen) Marktpartijen (ontwikkelaars, beleggers) Bewonersorganisaties Vereniging van Eigenaren Particuliere eigenaren 	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente (Sociaal domein) Zorg, welzijn, hulpverlening Politie Woningcorporaties Scholen (Sociaal) ondernemers Bewoners(organisaties)

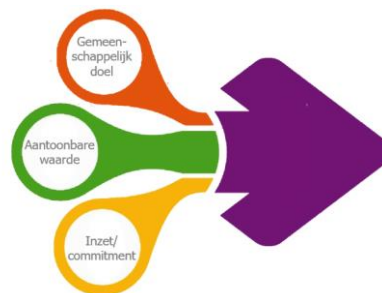
Bron: TNO (2020) en Platform31 (2019)

Brede welvaart: agenda én allianties

Driedubbel duurzaam als Leidmotief

Corporaties, (mbo) onderwijs, bouwsector, overheid, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, etc.

Energiearmoede als beleidsprobleem

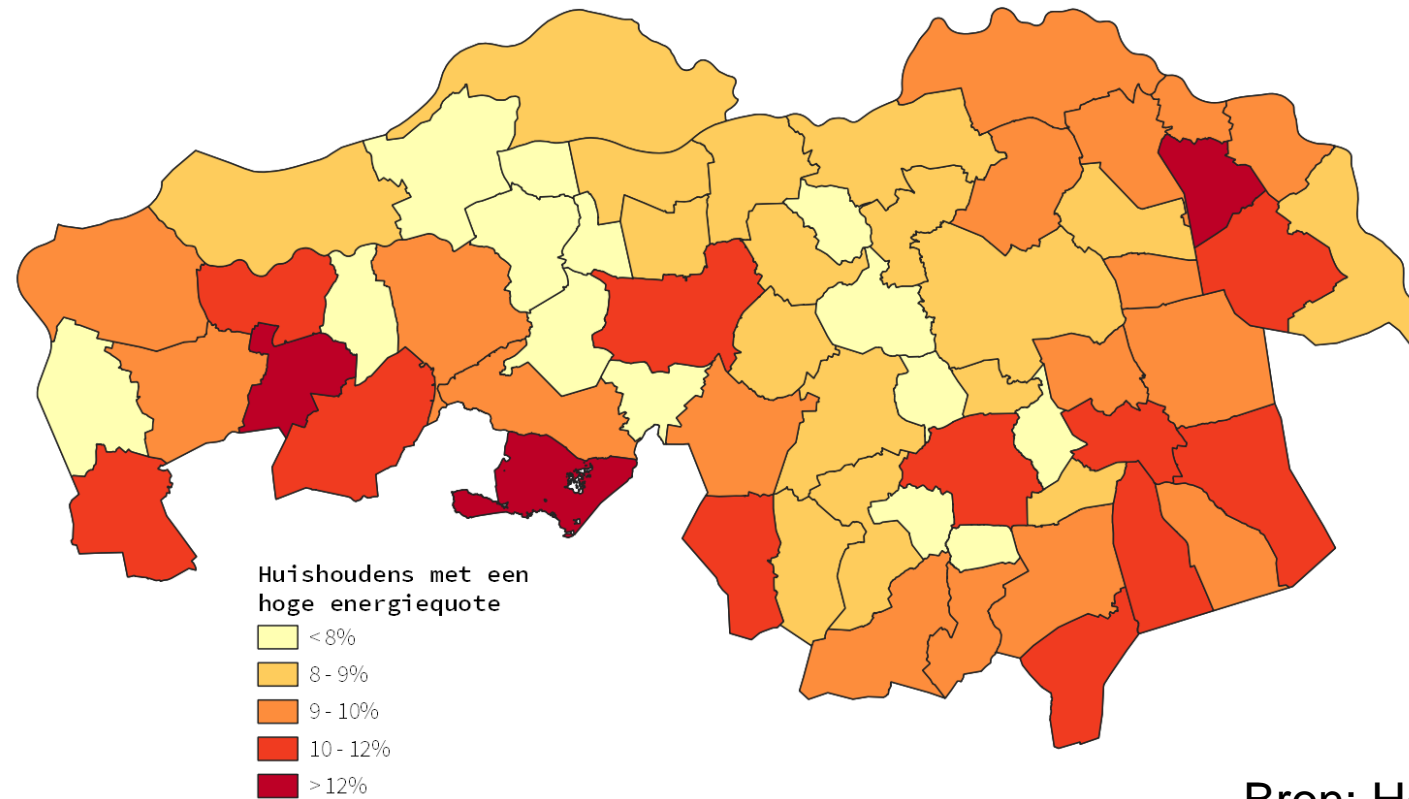
Lang een onzichtbaar probleem

Winst: het staat op de beleidsagenda!

Er is aandacht en geld

Waar hebben we het over?

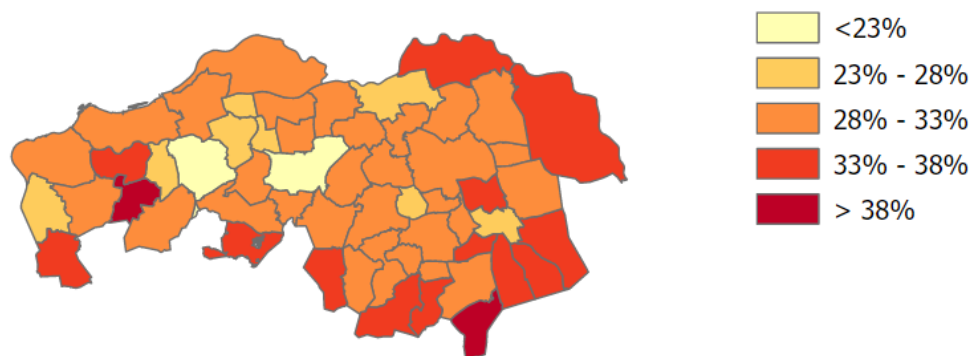
Haalbaarheid en betaalbaarheid - peildatum 2020

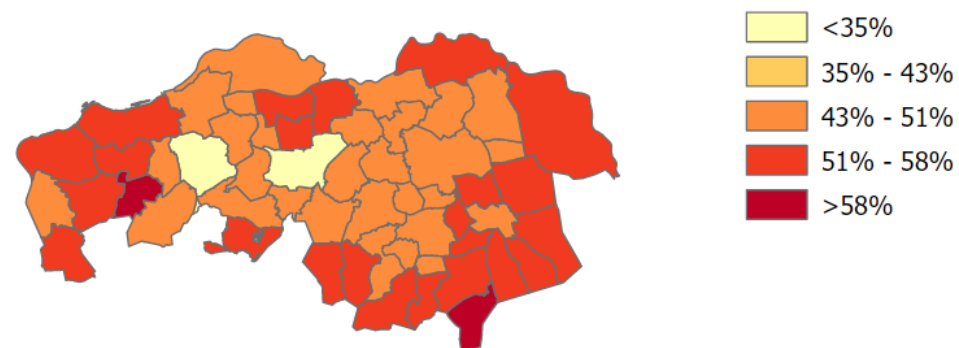
Bron: Het PON & Telos

Brabanders met hoge energiequote – 2 peilmomenten 2022

Percentage huishoudens met een hoge energiequote - januari 2022

Percentage huishoudens met een hoge energiequote - juli 2022

Bron: Het PON & Telos

Energiearmoede: knelpunten voor gemeentelijk beleid

Gelden besteden: voorwaarden, eenmalige toeslag vs structurele oplossing

Uitvoeringskracht (krapte)

Integrale benadering: Energiearmoede als energieprobleem, onvoldoende als sociaal vraagstuk

Aandacht voor gedragscomponent: schaamte, vraagverlegenheid, angst/stress, wantrouwen

10 tips Aan de slag met Brede welvaart – Waar staat je gemeente?

Breng de brede welvaart in beeld

1. Maak een foto van je gemeente

Zoek de dialoog

2. Bepaal gezamenlijk de doelen en maak keuzes

3. Voer het gesprek op laagdrempelige plekken

Ontwikkel een gezamenlijke agenda

4. Kom tot een lokale agenda

5. Benut de kracht van de regio

Veranker brede welvaart binnen en buiten de organisatie

6. Beleg brede welvaart binnen het college van B&W

7. Organiseer brede welvaart binnen de interne organisatie

8. Zorg voor een gezaghebbende ambassadeur

Houd de agenda en aanpak dynamisch

9. Monitor de effecten

10. Leer en experimenteer

Bron: <https://vng.nl/publicaties/aan-de-slag-met-brede-welvaart-als-gemeente>

Interesse om partner te worden bij de Werkplaats Brede Welvaart?

Neem contact op via:

Lex Meijdam, Academisch trekker, a.c.meijdam@tilburguniversity.edu

Joks Janssen, Academisch trekker, j.janssen@hetpon-telos.nl

Marleen van der Haar, projectleider, m.vdrhaar@tilburguniversity.edu